

reformpedagógia, Cserehát, Csenyéte

Csenyétei iskola

műfaj: dokumentumfilm

hossz: 32 perc

év: 1995

A film készítői:

Rendező- operatőr: Pálos György

Szerkesztő: László Jánosné

Riporter: Mohácsi Viktória

Vágó: Karátsony Gabriella

Hangmérnök: Kőporosy János

Szakértő: Horn Gábor

Gyártó: Magyar Televízió (Művelődési Stúdió)

A film leírása:

„Még hogy ne foglalkoztak volna soha Csenyétével korábban! Hiszen ha volt magyar falu, amit a kortárs szociológia kiemelten kezelt ezekben az évtizedekben, nos, az pont Csenyéte volt. Csenyéte az utóbbi évtizedek egyik legkutatottabb és igen jól dokumentált - lefilmezett kistelepülése, a par excellence mélyszegénység mintafalvává nőtte ki magát. S nem utolsósorban, a magyar szociológia elitje kutatta, Havas Gábortól Ladányi Jánoson át Szelényi Ivánig [...] Csenyéte a rendszerváltás utáni időszak egyik kiemelt kutatási helyévé vált, jómagam is az említett kutatásoknak köszönhetően jutottam el Csenyétére a 90-es években, ahol 3 filmet is forgattam, egy trilógiát.” (Pálos György)

A *Csenyétei iskola* a Magyar Televízió „Iskolák a láthatáron” című 16 részes sorozatának 5. darabja, melyet Pálos György rendező-operatőr és munkatársai, köztük Mohácsi Viktória riporter (később Európa Parlamenti képviselő és a Mozgalom a Deszegregációért Alapítvány elnöke) a Cserehát egyik falujában, Csenyétén forgattak. Komáság Margit, tanító, pszichopedagógus rövid, a film elején hallható összefoglalójából kiderül, hogy Csenyéte Miskolctól 50 km-re található, 300 lakosa van, akiknek 80-85% cigány. A falut és a régiót nagymértékű munkanélküliség sújtotta a film forgatásának idején, ami a helyi ipar és mezőgazdaság összeomlása következtében alakult ki, és az elmúlt 20 évben ez a statisztika a közmunka kiterjesztésével változhatott, ami ugyanakkor a röghöz kötést erősíti, és nem segíti a mobilitáson alapuló szabad munkaerőpiac kialakulását. A dokumentumfilm nagyrészt interjúkat tartalmaz a csenyétei iskolába járó gyerekekkel, az ott reformpedagógiát alkalmazó tanárokkal és a szülőkkel, és ezeket az információkat bensőséges képi világon keresztül közvetíti. Ahogy Pócsik Andrea írja, „Pálos György alkotása megfelelő egyensúlyban tartja a lírai képeket (amelyek a pedagógiai munkához nélkülözhetetlen érzelmi háttérrel érzékeltetik) és az információkban gazdag riportokat. Nem használja ki ugyanakkor a kínálkozó lehetőséget a nyomor »festői« feltérképezésére, kerüli a »szegény gyerekek« hatáseltű ábrázolásmódját.”

A csenyétei pedagógiai kísérlet (kvázi részeként egy nagyobb kutatásnak) az 1990-es években zajlott Magyarországon egyik különlegesen hátrányos helyzetű térségében, és célja a filmben az egyik tanár szájából elhangzó eszme megvalósítása: „joga van a gyerekeknek a szabadsághoz, joga van a játékhoz”, mindezt annak érdekében, hogy autonóm, önállóan cselekvő személyiségeket neveljenek. A filmben a tanárok többek között mesélnek a bevonásra épülő módszertanról és a tanulás menetrendjéről, a gyerekek a jövőbeli terveikről, a szülők pedig két pártra szakadva mondják el véleményüket az iskoláról. Ezekből a véleményekből kiderül, hogy a támogatók mellett legalább annyian vannak azok, akik ellenzik a reformpedagógiát, amit túl lazának és megengedőnek tartanak, és hiányolják a tanári szigort. A tanítóknak tehát nemcsak a tanítás okozta nehézségek mellett az általuk

vallott, inklúziót célzó elvekért is meg kell küzdeniük egy sokkal nehezebb fronton, ami a szülők által megörökölt és most megkövetelt hierarchikus, konzervatív (iskolai) kultúra képében jelentkezik. Ezen persze nem segít, hogy a tanítók kívülről jött idegenek a faluban, jóllehet ők azok, akik ott laknak és a napjaikat együtt töltik a falu közösségével. Pedig ahogy az a dokumentumfilmből kiderül, az alkalmazott, együttműködésre, a gyerekek érdeklődésére és tudására építő módszer rendkívül meggyőző és sikeres (lehetne, hosszú távon). A Sára Sándor *Cigányok* című filmjéből ismerős toposzként a gyerekek a terveikről beszélnek (és a szülők a gyerekekkel kapcsolatos vágyaikról), ugyanakkor a film egyes részeit elválasztó életképek alatt hallható zenei betét egy cigány hallgató, amely kevésbé optimista, inkább kérdezi: „mikor lesz nékem szép szabad életem”. Végül fontos és hangsúlyos információ a film elején olvasható felirat: „A Csenyétei Általános Iskola nem működhetne a Soros Alapítvány támogatása nélkül.” (M.A.)

A filmhez tartozó linkek:

<https://port.hu/adatlap/film/tv/iskolak-a-lathataron-iskolak-a-lathataron/movie-37467>

Szakirodalom:

Deszpot Gabriella és Diósi Ágnes (szerk.): Fejéről a talpára. ismeretek a cigányságról, a cigányságért, Fővárosi TEGYESZ, Önkönet, Budapest, 2004.

F. Havas Gábor: A csenyétei helyzet, *Beszélő*, 1. évf. 3. sz. <http://beszelo.c3.hu/cikkek/a-csenyetei-helyzet>

Kereszty Zsuzsa és Pólya Zoltán (szerk.): *Csenyéte antológia*, Bár Kiadó, Csenyete – Budapest – Szombathely, 1998.

Pálos György: Párhuzamos montázs. Egy dokumentumfilm - tanár dilemmái a XXI. század első éveiben (DLA pályamunka), SZFE. Budapest 2014, http://szfe.hu/wp-content/uploads/2016/09/palos_gyorgy_dolgozat.pdf

Pócsik Andrea: A „Csenyéte-trilógia”. A Közgáz Vizuális Brigád filmjei, *Iskolakultúra*, 2004/3, 130-136. http://real.mtak.hu/60480/1/EPA00011_iskolakultura_2004_03_130-136.pdf

Pólya Zoltán: Kilenc év Csenyétén, *Iskolakultúra*, 2000/12, 80-87.

http://real.mtak.hu/61178/1/EPA00011_iskolakultura_2000_12_080-087.pdf

Pólya Zoltán: Szellemi kiútkeresés a Csereháton, in Bollókné Panyik Ilona (szerk.): *Gyermeknevelés – Pedagógusképzés 2007* (), Trezor Kiadó, Budapest, 2007, 79-102, <http://vmek.oszk.hu/09100/09191/09191.pdf>